

ОГЛЯДИ ПОЛЬСЬКИХ КНИЖОК
НА УКРАЇНСЬКУ ТЕМАТИКУ, ЯКІ ВИЙШЛИ
ПРОТЯГОМ 2007-2008 рр¹.

Переклад анотацій зробила Тетяна Онофрійчук

Bańkosz, Robert. *Cerkwie Szlaku Ikon*.
Krosno: Arete II, 2007, 296 s.

У книжці розповідається про церкви, засновані на «шляху ікон»: в долинах річок Сяну і Ослави. Праця готувалася протягом двох років і є результатом багатолітніх пошуків автора. Варто звернути увагу, що книжка є не лише описом принад згаданого шляху, але й посібником з історії Церкви, православ'я і греко-католицизму в Карпатах. Подана інформація є переважно унікальною. Підсумовуючи свої мандри, автор пише: «Дорогий читачу, ми повністю подолали «шлях ікон» і не лише на словах оглянули церкви в долині Ослави і Сяну, але й помандрували територіями православних і католицьких церков тих земель, дізналися історії людей, що будували ці святині, аби мати в своїх бідних, гірських селах місце, де можуть відчути Бога. Сподіваюся, що хоч на хвилину увів вас у цей таємничий світ, який єднає біблійну давнину, візантійську розкіш, російський містицизм з простотою народної краси. Якщо так сталося, то мета цієї книжки досягнута».

Biernacki, Witold. *Powstanie Chmielnieckiego. Działania wojenne na Litwie w latach 1648-1649*.

Zabrze: inforteditions, 2006, 312 s.

Праця присвячена маловідомим військовим операціям, які проводили козацькі повстанці на теренах Великого Князівства

¹ Книжки подано у алфавітному порядку.

Литовського в 1648-1649 рр. Хмельницький вважав Литву друго-рядним військовим театром, але, незважаючи на це, присвятив йому багато уваги, оскільки хотів забезпечити свій північний фланг під час боїв із коронними військами. У 1648 році він вислав у Литву своїх полковників, які мали підбити на бунт як місцевий люд, так і цілі козацькі загани.

У 1649 році потужна козацько-татарська армія, яку очолили Хмельницький і хан Іслам-Гірей III, рушила на коронні землі. Кількісно слабше коронне військо було відкинута від кордонів і стояло в Збаражі, де мужньо оборонялося декілька тижнів. Їм на допомогу поспішив король Ян Казимир, а козацько-татарське військо вирушило в тил литовському, яке вів польний гетьман Януш Радзивіл. Ян Казимир погамував козаків і татар під Зборовом, однак раніше настала розв'язка на литовському фронті – 31 липня Радзивіл розбив кінне козацьке військо в битві під Лоєвим.

Borko, Henryk. *Transformacja gospodarek Ukrainy, Białorusi oraz Litwy i jej implikacje dla stosunków gospodarczych z Polską.*

Warszawa: DIG, 2008, 298 s.

Трансформація Східної Європи мала досить системний і специфічний характер. Дилема між градуалізмом і радикалізмом була однозначно вирішена, однак досвід деяких зарубіжних економік показав, що радикальні реформи в цілому були більш ефективними. Ринкова економіка приносить очікувані вигоди, які, утім, не завжди супроводжуються змінами суспільно-економічної системи, тоді як економічним змінам може сприяти розвиток господарських взаємин з іншими країнами і в першу чергу – з сусідами.

Аналіз основних чинників розвитку економіки України, Білорусі і Литви показує, що відносно вища динаміка росту характеризує ту економіку, яка розпочала перетворення з вищим рівнем ВВП на душу населення, уникнула впливу внутрішніх конфліктів, отримувала більше закордонних інвестицій, мала вищу динаміку експорту і почала свій поступ із створення здорового клімату для діяльності. Прикладом

такої економіки є Литва, на протилежному кінці знаходиться Білорусь, а посередині – Україна.

Dąbrowski, Dariusz. *Pzeczpospolita Polska wobec kwestii Rusi Zakarpackiej (Podkarpackiej) 1938 – 1939.*

Toruń: Europejskie Centrum Edukacyjne, 2007, 414 s.

Метою праці є проаналізувати політику Польщі щодо Підкарпатської Русі. Роль Польщі в питаннях того регіону неможливо визначити без врахування розстановки сил у Центральній Європі. У зв'язку з цим необхідно звернути увагу на проблеми Закарпаття у найширшому міжнародному контексті, який охоплює не лише проблематику двосторонніх польсько-угорських чи польсько-чеських відносин, але й тристоронніх відносин на рівні Варшави-Праги-Будапешту, враховуючи при цьому як чеське, так і угорське бачення проблеми. У книжці особливу увагу приділено українському вектору в політиці Польщі. Саме такий підхід уможливає висвітлення проблеми не лише на локальному, але й на міжнародному рівнях.

Deluga, Waldemar. *Panagiografika. Greckie ikony i grafiki cerkiewne.*

Kraków: Biblioteka Tradycji Literackich: Seria II, 2008, 226 s.

Титульна панаяіографіка – це зображення на Базиліці Гробу Господнього. Сцени, що змальовують Страсті Христові, а також євангельські події життя Ісуса Христа у Палестині, стали джерелом великих малярських реалізацій званих Проскунетаріями (з грецької *proskunesis* означає поклін), образів мальованих на полотні і призначених для паломників, що прибувають в Єрусалим. Ці зображення колись називалися Єрозоліміками, а саме поняття досі трапляється в усіх документах, описах та ілюстраціях Святої Землі.

Порушене питання джерел художніх композицій є спробою продовжити дослідження, що останніми роками ведуться вченими Польщі, Голландії та Угорщини. Тож маємо надію, що до цих дебатів

долучаться дослідники з інших країн. Труднощі із описом кожного зі 119 Проскунетарій, що розкидані по всьому світі, унеможливають докладне дослідження окремих малярських майстерень на Святій Землі. Серед дослідницьких тез варто відзначити тези про художні майстерні в Єрусалимі від XVII до кінця XIX століття та про пам'ятники, які знаходяться як в Європі, так в Азії і Африці.

Dialog sztuk w kulturze Słowian Wschodnich

/ red. J. Kapuścik. Kraków: Collegium Columbinum, 2008, 452 s.

Книжка містить матеріали другої сесії наукової конференції, організованої під назвою «Діалог мистецтва в культурі східних слов'ян». Конференція була проведена 19-20 травня 2006 року за ініціативи Інституту Східнослов'янської філології Ягеллонського університету і за сприяння Фундації Святого Володимира в Кракові на чолі з професором Владімежем Мокрим, а також за активної участі студентів кафедри україністики і русистики Інституту Східнослов'янської філології.

Зміст даного видання: Єжи Капушкік, Передмова (9); Владімеж Мокрий, Інтеграція мистецтва у візантійсько-українську літургію слова (13); Марія Літовська, Тетяна Снігірьова, Кореляція вербального і візуального як засіб формування аудиторії «товстого» журналу епохи «відлиги» (21); Адам Безвінський, Шукання гармонії Дмитра Веневітінова (29); Катерина Орлова, Мотив «дзеркало-полотно» в ліриці А. Ахматової (36); Валентина Бріо, Діалог і полілог поетів у 20 столітті (44); Ульрике Екутш, Матеріальність фарби і прозорий колір. До протиставлення живопису і поезії у пізнього Заболоцького (52); Віра Білоусова, Генезис музикальності розанівської прози (59); Малгожата Матецка, Діалог мистецтва в творчості композиторів «Potężnej Gromadki» – музичні переклади літературних змістів у симфонічних працях Олександра Бородіна і Миколая Римського-Корсакова (64); Ольга Шиліна, Слово і музика в авторській пісні (на прикладі творчості Володимира Висоцького) (71); Луція Демба, Гармонія звуків. Роль музики у фільмах Микити

Міхалкова (79); Анна Вожняк, «Где есть слова – там есть и икона». Філософія мистецтва у трактуванні Андрія Синявського (98); Анна Гільднер, Екфрасис, діалог мистецтв чи творча взаємодія? «Русь» Євгена Замятіна і «Русьські типи» Бориса Кустодієва (107); Ольга Турган, Рецепція пластичних мистецтв в українській літературі кінця 19 – початку 20 століття (118); Тетяна Конончук, Живопис Валерія Франчука в контексті слов'янського мистецтва на тему буття України в ХХ столітті (128); Любов Томчук, Імпресіонізм Надії Кибальчич (133); Ірина Захарчук, Поетика кіно у щоденнику Олександра Довженка (140); Ніна Іщук-Фадєєва, Ерос і Танатос як вираження концепту культури: Дон Жуан О. Пушкіна, О. Толстого, Л. Українки і В. Казакова (153); Єва Нікадем-Маліновська, Поетичні фотографії Ели Крилової (на основі віршів «Ожерельє из ракушок») (162); Ізабелла Ковальська-Пашт, Поезія візуальна. Роздуми про неофіційну радянську поезію (170); Ярослав Поліщук, Архітектура української книжки: візуалізація словесного образу (178); Галина Вашкелевич, Рух, ритм, образ в поемі «Карамзін» Людмили Петрушевської (199); Ян Чиквін, Максим Богданович і білоруська поезія 20-30-х років (207); Ярослава Конєва, Категорії дива і жаху у пісенному фольклорі слов'ян (215); Малгожата Абасси, Мистецтво на службі ідеалів – поетична творчість декабриста Конрада Релеєва (222); Данута Пивоварська, «Елементи музичності» в ліриці Афанасія Фета (230); Еваляія Папла, Огляд лірики Лесі Українки (240); Галина Мазурек, Епічні контексти драматургії Маргарити Круглової (246); Надія Мориквас, Література і театр у творчості Степана Чарнецького (253); Світлана Сашкова, Музичні інструменти і їхнє перевтілення в літературному тексті (на прикладі роману Володимира Одоєвського «Російські ночі» (264); Зигмунт Збировський, Взаємодія мистецтв в житті і творчості Бориса Пастернака (275); Константин Зенкін, Музика у філософських романах Михайла Булгакова і Олексія Лосєва (282); Ірина Бетко, Архетипічна постать блазня у прозі Юрія Андруховича (289); Анна Горнятко-Шумилович, Поетика й ідеологія у романі Олександра Ільченка «Козацькому роду нема переводу, Або ж Мамай і Чужа Молодиця» (297); Магдалена Охняк, Мультимедійний «Шолом жаху» Віктора Пелєвіна (308); Малгожата

Яжомбек, Малярські інспірації в творчості Олександра Сокурова (318); Олександра Зиверт, Кінематографічні інспірації в творчості Володимира Сорокіна (на прикладі повісті «Лід») (325); Галина Тварановіч, Духовна сутність першого білоруського Відродження (XVI століття) (334); Катерина Буслаєва, Творчість Наталени Королевої в контексті сучасних досліджень у галузі історії української літератури й публіцистики (344); Галина Корбич, Література в культурному житті України напередодні Першої світової війни: зміна статусу (353); Івона Жепниковська, «Лето-красное» в казковому циклі Олексія Ремізова “Посолонь” (361); Ельжбета Тишковська-Каспжак, Співаки бараків. «Twórczość barakowa» Ігоря Холіна і Оскара Рабіна (366); Олександр Вавжинчак, Народно-патріотичний монументалізм в малярстві Іллі Глазунова і в прозі Олександра Проханова (374); Йоанна Бобула, Артистична спадщина Гната Хоткевича в світлі його роздумів про ідею «Надлюдини» (381); Тетяна Гребенюк, Універсальні категорії в мистецтві (388); Анна Пашкевич, «Жар квітів» Олександра Амфітеатрова – діалог міфів, легенд і розповідей (393); Ядвіга Шимак-Рейфер, «Где сходилось небо с холмами» В. Маканіна: розповідь як оперне лібрето (397); Роберт Белінський, Негідник перед дзеркалом ... Діалог Едички з самим собою на основі російської трилогії Едуарда Лімонова (403); Ірина Чернова, Мистецькі доміанти в творчості Олександра Олеся (410); Ванда Лашак, «Krocząc po wodzie». Єлизавета Скобцова в колі агіографічних традицій (419); Ольга Ляхнович, Значення хорової музики в діалозі мистецтв слов'ян Сходу (427).

Drożdżik, Piotr; Lewczuk, Zygmunt. **Cerkwie południowej Polski.**
Nowy Sącz, 2007, 152 s.

Альбом присвячений найкращим сакральним пам'ятникам Лемківщини. Окрім яскравих фотографій, видання містить описи, завдяки яким читач дізнається багато нового про тамтешні церкви. Барвисті світлини описали Сигизмунд Левчук, Марія Тереза Машчак і Войцех Слівінський. Сам Петро Дрождзік нещодавно видав альбом

«Лемківщина», який отримав схвальні відгуки серед знавців і любителів артистичної фотографії.

Drozdowski, Mariusz. *Religia i kozaczyzna zaporoska w Rzeczpospolitej w pierwszej połowie XVII wieku.*

Warszawa: DIG, 2008, 278 s.

У другій половині XVI – першій половині XVII століття відбулися такі події в історії козаччини, які докорінно змінили попередній стан речей. Істотним елементом нового обличчя козацтва стала його залученість до релігійних справах, а саме – до повернення Православній церкві належних їй прав. Козаки поступово стають оборонцями релігійних інтересів руського населення. Метою автора є показати ставлення козаків до релігійного конфлікту між православними, уніатами і римо-католиками, а також окреслити шлях встановлення взаємин між козаками і Церквою, що, безумовно, зміцнило становище Православної церкви в Речі Посполитій.

Duczko, Władysław. *Ruś Wikingów. Historia obecności Skandynawów we wczesnośredniowiecznej Europie Wschodniej.*

Warszawa: Trio, 2007, 252 s.

Книжка про формування руської і скандинавської ідентичностей написана на основі старовинних хронік і сучасних археологічних досліджень. Ґрунтовний аналіз історії російських і скандинавських земель дозволяє читачеві поглянути на цілісну антропологічну й історичну структуру цих регіонів.

Роль норманів в історії Північної і Західної Європи, а також їхній внесок в освоєння Атлантики є належно оціненими і не викликають сумнівів. Натомість з XVIII століття точиться наукова дискусія про місце норманів в історії Східної й Центрально-Східної Європи. Норманська теорія приписує «людям півночі» головну роль у витворенні давньоруської народності, тоді як «антинорманська» теорія визначає

вирішальну роль за «вітчизняними» (угро-фінськими і слов'янськими) чинниками у формуванні суспільств і держав цієї частини континенту і заперече або ж мінімізує вплив норманів на цей процес.

Владислав Дучка дотримується поглядів норманістів. У його книжці вперше представлено різномірний і багатий археологічний матеріал, пов'язаний із норманською експансією в Східну Європу, який водночас поєднано із згадками в писемних джерелах. Автор написав дослідження, яке є зрозумілим для звичайного читача, а для історика є важливим ще й тим, що спонукає його до роздумів над важливими історичними питаннями середньовічної Європи.

Filar, Władysław. *Wydarzenia wołyńskie. 1939-1944.*

W poszukiwaniu odpowiedzi na trudne pytania.

Toruń: Wydawn. Adam Marszałek, 2008, 509 s.

У роки Другої Світової війни Волинь стала місцем трагедії польського народу. Після вересневої поразки і двох років окупації, після арештів і депортації поляків, Волинь залишилася без політичної еліти, яка була б здатна на опір. Етнічна чистка, яка проводилася українськими націоналістами у період німецької окупації, завдала польському народу неймовірних страждань, жертв і матеріальних втрат. Волинь стала територією, де різні політичні сили реалізовували свої цілі. Окрім репресій і економічної експлуатації німецькими окупантами, цей терен став вогнищем антипольської діяльності Організації Українських Націоналістів (ОУН). Від 1942 року на цих землях почали з'являтися відділи радянських партизанських загонів, які не лише проводили диверсії проти німецьких окупантів, але й реалізовували завдання, пов'язані із приготуваннями до повернення сюди радянської влади. Три сили – радянські партизани, польське підпілля, а також, до певної міри, українське підпілля протистояли німецьким окупантам. Однак три «підпілля» ще й боролися між собою: радянські партизани – проти українців, бойовики ОУН і відділи УПА – проти радянських партизанів і німецької поліції, але найважливішим фронтом спільної боротьби стала кривава розправа над беззбройним польським населенням.

Gorzela, Gregorz. *Historyczno kulturowe uwarunkowania rozwoju Polska i Ukraina.*

Warszawa: "Scholar", 2008, 205 s.

У книжці присвячено увагу п'яти ключовим тематикам, які є важливими для висвітлення відмінностей між сходом і заходом Польщі й України: історично-культурним регіонам Європи, що сформувались протягом тривалого періоду під впливом релігії, економіки, суспільної організації; культурно-політичним устроєм і процесам модернізації Східної Польщі і Західної України; суспільному капіталу, зокрема поглядам мешканців досліджуваних регіонів; діям і поглядам підприємців у секторі малих і середніх підприємств; стратегіям регіональної політичної еліти в Польщі і Україні.

Авторами даного тому є: Гжегож Гожеляк, Януш Гриневич, Томаш Зарицький, Юстина Камінська, Ольга Мрінська, Адам Плошай, Богдан Яловецький, Мацей Сметковський, Анна Тухольська.

Groniek, Agnieszka. *Ikony Męki Pańskiej. O przemianach w malarstwie cerkiewnym ukraińsko-polskiego pogranicza.*

Kraków: Collegium Columbinum, 2007, 426 s.

В українському живописі на особливу увагу заслуговують ікони Страстей Христових. Вони, створені далеко від художніх центрів візантійської культури, ніби знаходяться на межі двох християнських світів: східного і латинського. Крім згадок у науковій літературі про оздоблення українських церков у XVII-XVIII століттях трьома обов'язковими елементами – іконостасом, сценами Страшного Суду та зображеннями Страстей Христових, проблема їхнього розміщення в церкві рідко порушувалася. Питання місцезнаходження ікон, величини поверхні, призначеної під зображення, розміщення сцен і відбору іконографій є дуже важливими. Докладний аналіз зазначених аспектів, а також іконографічних і стилістичних ознак, має на меті не тільки дати відповіді на поставленні запитання, але й оцінити роль, яку

відіграла західна культура у виникненні, зміцненні й еволюції цього важливого феномену українського мистецтва.

Gwyóździk, Jolanta; Różycki, Edward.

Druki XVI wieku w zbiorach biblioteki katedralnej we Lwowie.

Warszawa: DIG, 2008, 252 s.

У книжці викладено історію Львівської кафедральної бібліотеки, складено типографічну і змістову характеристику друків XVII століття, а також створено каталог стародруків разом з індексними покажчиками.

Hałagida, Igor. ***Szpieg Watykanu. Kapłan greckokatolicki ks. Bazyli Hrynyk (1896-1977).***

Warszawa: Instytut Pamięci Narodowej, 2008, 664 s.

Василь Гриник є однією з чільних постатей в історії Греко-Католицької церкви на території Речі Посполитої. Приходський священик в передвоєнному Перемишлі, викладач місцевої духовної семінарії і колега перемишльського єпископа Йозафата Коцильовського, він від перших повоєнних років опинився у сфері зацікавлення совєцької служби безпеки. Оскільки він інформував Апостольську Столицю про ситуацію, в якій опинилися греко-католики після Другої світової війни, то в 1954 році був звинувачений в «шпигунстві на користь Ватикану» і ув'язнений. Після свого звільнення він стає неформальним лідером невизнаної комуністичною владою Греко-Католицької церкви. Вінцем діяльності Гриника стало його рукопокладення генеральним вікарієм греко-католиків в Польщі у 1967 році.

Книжка створена на основі невідомих до цього часу документів з архівів служби безпеки, адміністративних, партійних та церковних матеріалів. Життєвий шлях священика показано на широкому тлі національної політики РПА, заплутаних польсько-українських

взаємин, складних стосунків між вірянами католицької (західного і східного обрядів) та православної церков. До позитивів цієї книжки слід зарахувати велику кількість документів, які стосуються арешту, слідства та ув'язнення священика.

Janocha, Michał. *Ikony w Polsce. Od średniowiecza do współczesności.*

Kraków: Arkady, 2008, 460 s.

В альбомі представлено кількості ікон з польських музеїв і декількох приватних колекцій, а також ікони, що зберігаються в православних, унійних і греко-католицьких святинях. Автор книжки, історик мистецтва Міхал Яноха відтворив історію віками вшанованих ікон, а також тих, що репродукуються і публікуються вперше. Він дослідив іконографічні тематики і основи іконопису, його історичний розвиток на польсько-литовських, російських і балканських теренах. Книжку оформив професор Мацей Бушевіч.

Karabowicz, Tadeusz. *Scalanie rozbitego świata. Tożsamość literacka ukraińskich poetów emigracyjnych «Grupy Nowojorskiej».*

Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej,
2008, 299 s.

У книжці Тадея Карабовича оповідається про діяльність Нью-Йоркської групи українських поетів – Віри Вовк, Богдана Бойчука, Жені Васильківської, Емми Андіївської, Юрія Тарнавського, Богдана Т. Рубчака, Патриції Килини. Тема, порушена у книжці, є однаково важливою як для наукових студій у галузі літературознавства, так і для дослідження культури обох народів. Автор з'ясовує питання еміграційного життя українських поетів, їхні інспірації та обставини написання творів. Оцінки та висновки Тадеуша Карабовича є виваженими та добре обґрунтованими.

Kliś, Zdzisław. *Wielkanoc w średniowiecznym malarstwie ściennym Europy Środkowej.*

Kraków: Salwator, 2009, 184 s.

Книжка, запропонована читачеві, є досить незвичайною, зокрема через порушену в ній проблему Воскресіння Христа. Таке дослідницьке поле є важливим з огляду на зв'язок між вірою і життям людини. Власне, якби Воскресіння не було, то, як сказав святий Павло, Боже Провидіння було б марним. І хоча в книжці не йдеться про традиційну рефлексію над Воскресінням Христа, адже саме питання досліджується в контексті живопису й історії мистецтва, через образ Воскресіння можна долучитися до великої таємниці Християнства.

Kolasa, Agnieszka. *Ukraińcy w powiecie Biała Podlaska w latach 1918-1948.*

Toruń: Adam Marszałek, 2007, 228 s.

Дана праця охоплює період від 1918 до 1948 року і, певним чином, заповнює прогалину в історії українського населення Більського повіту. Спираючись на широку джерельну базу і літературу, авторка написала історію більських українців від моменту відновлення польської державності після Першої світової війни і до їхнього виселення в рамках операції «Вісла». Книжка досить стисла, написана добрим стилем. Авторка змальовує більських українців не лише крізь призму їхніх стосунків із місцевим польським населенням, але й з огляду на ту роль, яку вони відіграли у господарському і культурному розвитку Підляшшя. Не оминаючи українських злочинів у роки Другої світової війни, авторка виважено і без тенденційності описала польсько-українські контакти (фрагмент рецензії професора Януша Оджемковського).

У рапорті, надісланому з уряду Гміни до старости повіту 20 вересня 1946 року, записано, що 13 вересня 1946 року близько десятої години вечора був заарештований невідомими виконавцями Ян Нарой, 34 років, українець. Його останки були знайдені 17 вересня 1947 року у полі.

Нарой імовірно брав участь в убивстві жовнірів польського війська в 1939 році, тому, можливо, такою була відповідь польського підпілля (фрагмент книжки).

Komar, Żanna. *Trzecie miasto Galicji.*

Stanisławów I jego architektura w okresie autonomii galicyjskiej.

Kraków: Międzynarodowe Centrum Kultury K, 2008, 448 s.

Станіслав – Івано-Франківськ – єдине місто, що вповні втілює феномен Центральної Європи, де політичні кордони змінювалися значно частіше, аніж культурні. Сьогодні Станіслав перебуває в тіні Кракова чи Львова, а у минулому був одним із найважливіших центрів галицької культури. Незгладимим слідом такого минулого є архітектура міста. Описуючи витвори, зроблені станіславівськими архітекторами і будівничими, авторка називає Івано-Франківськ «третім містом Галичини».

Книжка добре ілюстрована як світлинами з архівів, так і сучасними фотографіями.

Kotlarewski Iwan. Eneida, w tłumaczeniu Piotra Kuprysia.

Lublin: KUL, 2008, 272 s.

«Енеїда» – поема видатного поета, «батька» нової української мови і літератури Івана Котляревського (1769-1838). Як «пародія» на «Енеїду» Вергілія, вона написана тогочасною «живою» народною мовою і у бурлескний спосіб відтворює життя в Україні у другій половині XVIII століття. Петро Купрись переклав «Енеїду» з української мови на польську (12.08.1933 – 10.02.2002). Його праця вийшла у видавництві Люблінського Католицького університету ім. Івана Павла II, за підтримки Природничого університету в Любліні і місцевого відділу польської Академії Наук. Президент України Віктор Ющенко охарактеризував це видання як «гідне уваги, яке є важливим внеском у розбудову партнерства і прихильності поміж нашими братніми народами».

Kroll, Piotr. *Od ugody hadziackiej do Cudnowa. Kozaczyzna między Rzeczpospolitą a Moskwą w latach 1658-1660.*
Warszawa: WUW, 2008, 452 s.

Книжка присвячена подіям козаччини після смерті Богдана Хмельницького і до поділу України на Правобережжя, що належало Речі Посполитій, і на Задніпров'я, яке визнавало владу царя. Політика Івана Виговського, наступника Богдана Хмельницького, закінчилася підписанням Гадяцької угоди, війною козаків із Москвою та славнозвісною Конотопською битвою. Однак всі ці події не змогли вберегти Виговського від падіння, а Україну – від підпорядкування Москві. Зрештою, кампанія 1660 року, що закінчилась підписанням Чуднівської угоди є найважливішою подією, описаною в книжці. Відтоді розпочався процес повільного занепаду козаччини, що закінчився поділом України між Річчю Посполитою і Москвою. Варто наголосити, що в 1658 році ще нічого не віщувало такого розвитку подій. Польсько-Литовська держава і козаччина дійшли компромісу і, підписавши Гадяцьку угоду, поклали край 10-літній кривавій ворожнечі заради спільного протистояння агресивній політиці Москви. Автор наближає до читача цей багатий на події час, коли ще був шанс урятувати Річ Посполиту від загибелі.

Kuprianowicz, Grzegorz. *1938 Akcja burzenia cerkwi prawosławnych na Chełmszczyźnie i Południowym Podlasiu.*
Chełm: Drukarnia L-print, 2008, 120 s.

Ліквідація Православної церкви на Холмщині і у Південному Підляшші в 1938 році стала однією з найтрагічніших сторінок в історії православ'я і українського населення тих земель. Цю подію не можна оцінювати без осмислення загальної ситуації, в якій опинилося православ'я у відродженій Польській державі. Знищення Церкви було не результатом засадничої зміни у внутрішній політиці Польщі, а, швидше, брутальною реалізацією релігійної і національної політики Другої Речі Посполитої на територіях Холмщини і Південного Підляшшя.

Від початку міжвоєнного періоду польська влада визначила два засадничі вектори політики щодо Православної церкви. З одного боку, це було максимальне обмеження її впливу і становища на згаданих територіях, що втілювалося у позбавленні церкви її маєтків, святинь та адміністративних обмежень кількості парафій. З іншого боку, діяльність була спрямована на упорядкування організації Православної церкви, аби вона могла функціонувати в нових умовах, зостаючись водночас в залежності від держави. Окремим завданням було полонізувати православних вірян (фрагмент вступу).

Litwin, Henryk. *Równi do równych.*
Kijowska reprezentacja sejmowa 1569-1648.
Warszawa: DIG, 2009, 193 s.

Провал ідеї «Речі Посполитої трьох народів» змусив пильніше придивитися до особливостей локальних спільнот України і Волині в період 1569-1648-х років. Неможливість вклинити в структуру Речі Посполитої третій народ визначив долю шляхетської республіки. Відтак, дослідження кресової еліти може наблизити нас до відповіді на запитання про причини такого фіаско.

Matusiak, Agnieszka. *W kręgu secesji ukraińskiej.*
Wybrane problemy poetyki twórczości pisarzy «Młodej Muzy».
Wrocław: WUW, 2006, 393 s.

Розпочате у 80-х роках минулого століття активне дослідження українського модернізму стимулювало істориків літератури пильніше придивитися до літературного процесу кінця XIX – початку XX століття. Однією з найважливіших проблем виявилось визначити стиль ранньої фази українського модерну, коли творці ще не могли цілком відмовитися від ґрунту, на якому вони «виросли». Авторка вважає, що індивідуалістичний, рафінований і химерний світ українського модернізму в своїй початковій стадії

реалізувався у стилі модерн (сецесії). Найяскравіше він проявився у творчості поетів «Молодої Музи», літературно-артистичної формації, що діяла у Львові протягом 1906-1909 років. Ця група літераторів до вісімдесятих років ХХ століття залишалася поза офіційним літературним каноном. Саме тому їхній доробок так і не був належно опрацьований як у вітчизняній, так і в зарубіжній українистиці. Презентована монографія є першим комплексним дослідженням творчості «Молодої Музи» від моменту її виникнення.

Зміст:

1. Модерн як культурний феномен кінця ХІХ – початку ХХ століття:
 - Розквіт модерного мистецтва у Європі;
 - Українське артистичне середовище кінця ХІХ – початку ХХ століття.
2. У колі музики і музичного слова. Літературно-музичні симбіози:
 - Музичний заголовок як значущий елемент;
 - Музичність як гра експресивно-асоціативних значень;
 - Музичне оформлення тексту. Музичність очевидна;
 - Музична схема в літературному тексті. Музичність прихована;
 - Музичні цитати в літературному тексті.
3. У колі танцю і танцювального слова:
 - Танець словами;
 - Космічний «пратанець»;
 - Танцююча надлюдина;
 - Діонісійський танець;
 - Танець-жінка-життя;
 - Танець маріонеток;
 - Танець «маска в масці»;
4. У колі природних інспірацій:
 - Уявні сценічні оформлення;
 - Уявні мешканці країни.

***Nie jesteśmy Ukrainofilami. Polska myśl polityczna
wobec Ukraińców i Ukrainy. Antologia tekstów***

/ red. Pawła Kowala, Jana Ołdakowskiego, Moniki Zuchniak.

Wrocław: Kolegium Europy Wschodniej, 2008, 436 s.

Треба було пережити радянську і нацистську окупації, різанину польських і українських сіл, депортації десятків тисяч людей та видання паризької «Культури» як демократичної опозиції, аби поляки зрозуміли джерела української ворожості і почали руйнувати бар'єри між двома народами. Якби хоч частково усвідомити, який довгий і важкий шлях вів нас до цієї зустрічі – як з польського, так і українського боку – варто прочитати книжку «Ми не українофіли. Польська політична думка про Україну та українців».

Зміст:

Адольф Юзвенко, Вступ; Павло Коваль, Передумови до історії «української справи» в Польщі; Станіслав Тарновський, З одного степу походимо; Про Русь і Русинів (уривки); Вільгельм Фельдман, Політичні програми в Галиції 1846-1906 (уривки); Леон Василевський, Україна і українська справа (уривки); Польсько-українська проблема в Червентських землях: Тадеуш Головка, Методи і шляхи оздоровлення стосунків у східній Галичині і східних воєводствах; Петро Дунін-Борковський, Наслідки польсько-українського зближення; Микола Жданович, Польсько-українське питання; Владімеж Бончковський, Ми не українофіли; Адольф Бохентський, Політичне обличчя асиміляції народів; Александр Бохентський, Політичні проблеми Червентської землі; Станіслав Лош, Господарські проблеми Червентської землі. Моральний вимір польської свободи: Йозеф Лободовський, Під тиском минулого, Юзеф Маевський, Лист до редакції «Культури»; Юліуш Мерошевський, Польська «Ostpolitik»; Юліуш Мірошевський, «Польський комплекс» в Росії; Декларація про українську справу. Немає вільної Польщі без вільної України: Яцек Куронь, Антоні Мацеревич, Адам Міхнік, Справа польська – справа російська.

Nowak, Alicja Z. *Człowiek wobec wieczności.*

Ukraińskie I białoruskie prawosławne piśmiennictwo żałobne XVII wieku.

Kraków: Collegium Columbinum, 2008, 222 s.

В основі духовного зростання кожного грішника лежить прагнення до вічності, що почасти відображено у жалобній словесності, а почасти – в іконографічних зображеннях розпусника, який кається. Як пише Гриневич, у східних уявленнях про Страшний Суд людина балансує між двома вердиктами: спасінням і вічною карою. Людська екзистенція виражається через рівнозначність у виборі добра і зла, близькість неба і пекла. Отже, людина є символом внутрішнього розколу і невизначеності, а грішник у момент каяття впроваджує в есхатологічний дискурс вимір часу і очікування, відстрочки і призупинення, таким чином, єднаючи час і вічність.

Operacja "Sejm" 1944-1946.

Seria: Polska i Ukraina w latach trzydziestych-czterdziestych.

Nieznane dokumenty z archiwów służb specjalnych.

T. 6, praca zbiorowa.

Warszawa-Kijów: Instytut Pamięci Narodowej, 2007, 1424 s.

У книжці опубліковані невідомі досі документи з архівів Служби Безпеки України, які стосуються ліквідації польського підпілля на території південно-східних воєводств передвоєнної Польщі радянськими службами безпеки до 1946 року. Книжка складається з трьох розділів та містить 123 документи польською, російською і українською мовами. У ній наведено протоколи слухання справ, що велися проти жовнірів і представників організації «Ні» («Nie»), а також проти делегатів уряду країни, зокрема протокол слухання Адама Островського, окружного делегата уряду, і Єжи Венгурського, учасника «Бурі» («Burz»), а згодом інформаційного офіцера «Ні» у Львові; акти оскарження Фелікса Янсона, коменданта області «Ні», і луцького єпископа Адольфа Петра Шельожського.

Цікавими видаються такі документи: наказ заступника народного комісара внутрішніх справ Богдана Кобулова, в якому ідеться про розробку і реалізацію плану агентурно-оперативної роботи польського підпілля; інструкція народного комісара державної безпеки Сергія Савченка стосовно операції «Сейм»; спеціальна інформація Федора Цветухіна (начальника НКВД Рівненського округу), що стосується арештів, проведених у партизанській бригаді «Грюнвальд»; рапорт начальника НКВД львівського округу Олександра Вороніна у справі ліквідації польського підпілля у Львові.

Дана публікація містить декілька ілюстрацій, а також три унікальні схеми організації підпілля, які були отримані з архівів СБУ. Більшість ілюстрацій публікуються вперше.

Pieradzka, Krystyna. *Na szlakach Łemkowszczyzny.*

Krosno: Ruthenus, 2009, 238 s.

Значна частина накладу книжки, що була видана перед початком Другої світової війни, була знищена німецькими окупантами. І мало пройти півстоліття, аби Станіслав Крицінський зміг у 1990 році видати її репринт, що здобув чималу популярність. Зараз читачеві пропонується книжка, яка є єдиним нарисом історії Лемківщини. Кристина Перадзька (1908-1986) написала цю працю ще на початку своєї кар'єри історика. Після Другої світової війни вона була професором Ягеллонського університету і досліджувала, головним чином, середньовічний Краків і землі прикордоння. Дана книжка є, швидше, винятком у її науковій кар'єрі: вона виникла із особливої любові авторки до Лемківщини, яку дослідниця так до кінця і не зрозуміла.

Авторка патріотично наголошує передовсім на польських елементах на землях Лемківщини, применшуючи руські впливи на цих територіях. Такий підхід в жодному разі не є виявом шовінізму, чи намаганням фальсифікувати історію. Однак, деякі твердження Кристини Перадзької неможливо лишити, не прокоментувавши. Не витримують критики ідеї про належність східного Підкарпаття до Польщі ще з IX-XI століття та про першість польського осадництва

під час заселення Лемківщини. Першими осадниками на західних і центральних землях Лемківщини справді були поляки, але на її східних теренах – русини. Авторка хибно сприйняла процес утвердження національної свідомості лемків, тому й частина книжки, присвячена цій тематиці, є найслабшою. З упевненістю можна сказати, що лемки наприкінці XIX століття не були поляками, але водночас не мали і української національної свідомості: тоді дебати довкола «орієнтації» лемків лише розпочалися. З іншого боку, Кристині Перадзькій вдалося описати світ лемків напередодні катастрофи. Ті кілька церков і старих поселень, що ми можемо тепер знайти на Лемківщині, а також самі лемки, які змогли повернутися після трагічного виселення, вже не є таким, як напередодні війни. На основі книжки ми не можемо відтворити той мікрокосмос, який лемки створили після повернення на свою землю, однак це не причина, аби дорікати авторці (Тадеуш Анжей Ольшанський).

***Polska i Ukraina. Rozmowy z Bohdanem Osadcukiem
przeprowadzili Basil Kerski i Andrzej S. Kowalczyk.***

Wrocław: «Chronicon», 2008, 126 s.

Богдан Осадчук є незвичайною постаттю: українець, що народився на території передвоєнної Польщі, а нині постійно проживає в Німеччині, лишається найпалкішим захисником польсько-української співпраці. Ян Новак-Єжоранський наголошував, що «Богдан Осадчук, поряд із Єжи Гедройцем, став головним архітектором зближення Польщі і України».

Постійне лобювання інтересів українців є головним методом Осадчука. Він втілюється у найрізноманітніших формах: від публічних статей, які протягом останніх років уміщуються на шпальтах «Річ Посполита», аж до безпосереднього втручання у справи найвищої влади Варшави і Києва. Його заслуги не лишилися неоціненими – декілька місяців тому професор Осадчук отримав із рук президента Олександра Квасневського найвищу нагороду – Орден Білого Орла. Варто додати, що Богдан Осадчук завжди був прихильником

польсько-українського єднання, яке він боронив протягом п'ятдесяти років на шпальтах паризької «Культури», навіть коли здавалося, що можливостей для цього немає.

Для поляків біографія професора Осадчука може видаватися досить незвичною. Він народився у Коломиї, у передвоєнній Польщі. Як сам розповідав, його батько був активним діячем Комуністичної Партії Західної України. Після вересня 1939 року Богдан Осадчук налагодив контакти із офіційним виданням в Кракові – «Краківськими Вістями», а потім потрапив до Берліну на навчання. При цьому йому вдавалося підтримувати стосунки як з представниками українського – УПА, так і польського підпілля. Після війни Богдан Осадчук переселився до Західного Берліну, де працював викладачем університету, і вже звідти писав до німецьких і швейцарських газет, а з 1950 року – і до «Культури» Єжи Ґедройця.

Prorok na skale. Myśli Jerzego Nowosielskiego.

Wybrali i opracowali: Roman Mazurkiewicz, Władysław Podrazik.

Kraków: Znak, 2007, 192 s.

Єжи Новосельський не лише один із найцікавіших польських художників сучасності, але й видатний православний мислитель і теолог. Через призму власної творчості він рефлексує над сучасними релігійними та мистецькими явищами. Дана книжка є інтелектуальною біографією художника. Чому він так цінує етап атеїзму в своєму житті? Чому дружина митця вважала його за художника-примітивіста? Яку роль в його становленні відіграло захоплення іконами? На ці та інші питання читач знайде відповідь у цьому дослідженні.

Skrijka, Petro. Nikifor (Epifan Drowniak) i jego rysunki ołówkiem.

Kraków: Platan, 2006, 148 s.

Його світ був Храмом повним ікон – святих, таємничих, різнобарвних. А чим же був його живопис? Він був святотатською молитвою,

під час якої Никифор викрадав святих з малих лемківських церков і перетворював їх на людей, будинки, поля, дерева і ліси, декорував ними свій світ і свій Храм. Робив це так, немовби товк на шматочки глиняні горщики і з них укладав картини. З одних форм творилися інші і – вони ставали новими, вповні канонічними, іконами. Відомо ж бо, що ікони без написів не є канонічними і Никифор це добре знав, тому й давав кожному образу свою назву.

Smykowska, Elżbieta. *Prawosławni święci. Mały słownik.*

Warszawa: Verbinum, 2008, 273 s.

Культ святих у православ'ї проявляється через вшанування ікон і реліквій та читання молитов індивідуально чи під час Служби Божої. У порівнянні із Греко-Католицькою церквою, у Православній церкві немає усталеного процесу канонізації святого. Умовами для канонізації є: локальний або загальний культ, чудо здійсненне за життя або ж після смерті, святість життя, мучеництво за віру чи нетлінні мощі.

Пропонований словник охоплює найбільш значимих і шанованих у православ'ї святих, тих, котрі залишили по собі тривалі і незнищений слід у світі духовному та земному.

Smykowska, Elżbieta. *Zwyczajy i obrzędy prawosławne. Mały słownik.*

Warszawa: Mały słownik, 2008, 77 s.

Цей словник є доповненням до двох попередніх словників (Православна Ікона і Літургія) і містить літургічні обряди: коронування у таїнстві шлюбу, погребіння Богородиці, освячення води на Водохреща, а також обряди, пов'язані із Великим Тижнем – винесення плащаниці і погребіння Ісуса Христа – та Великоднем – пасхальна утрєня. У словнику описані ритуали, пов'язані із вшануванням ікон популярних святих, зокрема, святого Миколая. Окрім іншого, тут згадані обряди, що стосуються Різдвяних свят, весільні і похоронні церемонії, а також місця паломництва.

Sosnowska, Danuta. *Inna Galicja*.
Warszawa: Elipsa, 2008, 316 s.

«Інша Галичина» є нетиповою книжкою про національну ідентичність в Галичині у ХІХ столітті. Надзвичайно багатий джерельний матеріал: художня література, пропагандистські листівки, преса, подорожні записки, приватна кореспонденція, дозволяє авторці поглянути на багатокультурність цього регіону в цілком новаторський спосіб. Данута Сосновська володіє рідкісним даром одночасно бачити декілька різних аспектів одного питання, а тому дослухається до багатьох аргументацій і завдяки цьому уникає однозначних висновків. Отже, маємо книжку без закликів та месіанської пихи, а таку, що просто відповідає на запитання історика.

Авторка залучає аргументи тих, кого польська традиція маркувала як «ватажків» або «зрадників», показуючи, з яких розчарувань та нездійснених мрій починалася їхня діяльність. Тут, постаті скромних або ж маловідомих героїв, може свідомо елімінованих в національній пам'яті, набирають іншого, викривального характеру. Небагато існує книжок, які б так спонукали до мислення, як це робить дана праця. (фрагмент рецензії Данієля Бовуа).

Stosunki polsko-ukraińskie. Historia i pamięć
/ red. Joanna Marszałek-Kawa, Zbigniew Karpus.
Toruń: Adam Marszałek, 2008, 304 s.

Статті:

Міхал Клімецький: Україна в ХХ столітті. На схід від Польщі і на захід від Росії; Марек Фігура: Поляки пруського прикордоння і їхнє ставлення до польсько-українського конфлікту напередодні вибуху війни за Східну Галичину; Ярослав Нещорук: Устрій і внутрішня політика ЗУНР в роки 1918-1919; Віктор Матвієнко: Налагодження українсько-польських відносин у 1918 році: проблема Холмщини і Підляшшя; Лешек Пентковський: Україна в польській публіцистиці 20-х

років ХХ століття; Тетяна Шинкаренко: Еволюція політики Польщі в «українському питанні» у 1920-1923 рр.; Радослав Стемпчинський: Українське питання на шпальтах «Часу» в 1930-1933 роках; Владислав Філар: Українське питання в міжвоєнний період (1918-1939 рр.); Анджей Кжак, Данута Гібас-Кжак: Диверсії українських націоналістів справи військової контррозвідки Другої Речі Посполитої в 1921-1939 рр.; Марцін Крушинський: Про діяльність польського консульства в Харкові до початку 30-х років 20 століття; Адам Міхнік: Рани Волині; Андрій Піскозуб: Місце таке далеке, але таке близьке серцю. Ностальгія за гніздом предків; Стефан Шляхтич: Мої пів-України; Стефан Мелковський: Від мертвих залишилися кладовища (Три дні у Львові).

Stosunki polsko-ukraińskie. Wojna i współczesność

/ red. Joanna Marszałek-Kawa, Zbigniew Karpus.

Toruń: Adam Marszałek, 2008, 304 s.

У минулому польсько-українські відносини були ускладненими, що зумовлено, в основному, різницею в поглядах і інтересах. Розпад Радянського Союзу і здобуття незалежності Польщею і Україною сприяли встановленню нових відносин між обома країнами. Вони як рівноправні партнери почали розбудову своїх стосунків на засадах взаємних зобов'язань у демократичному світі. Водночас обидві країни розпочали перебудову внутрішніх структур, перетворення в суспільній і господарчій сферах, не забуваючи також і про нові цілі в закордонній політиці. Польські уряди, які керували країною до 1989 року, однозначно підтримували близькі і дружні стосунки із сусідами, а передовсім – із суверенною Україною. За кінцеву мету було обрано договір про стратегічне партнерство між обома державами. З українського боку можна зауважити певне вагання серед частини еліти, причиною якого був надто тісний зв'язок між сходом України і Росією. Чергові парламентські вибори в Україні виявили, з одного боку, величезні труднощі, які належить подолати в багатьох сферах життя, а з іншого – швидке визрівання і опанування демократичних цінностей українцями.

Статті:

Мацей Щуровський – Польська армія в Україні в 1944 році; Кшиштоф Лада – Пріоритети нової бандерівської влади на Волині крізь призму рапортів політичних референтів військової групи УПА; Владислав Філар – Від антипольської агітації й індивідуального терору до винищення польського населення (Волинь, 1942-1944 рр.); Чеслав Партач – Важке сусідство; Йоанна Кравчик – Творення польської народної самооборони перед винищувальною акцією ОУН-УПА на теренах колишнього тернопільського воєводства в 1943-1944 рр.; Адам Маролевський – Мої спогади про Україну; Ліана Гурська – Круглий стіл в Україні в часи «помаранчевої революції»: роль Польщі; Петро Джедучкий – Майдан грози і надій; Генрик Складановський – Україна і польсько-українські відносини в сучасних польських програмах і підручниках з історії в середній школі; Роман Дрозд – Відносини центральних влад щодо греко-католицького питання в Польщі в 1956-1990 роках; Владислав Зваріч – Постання і розвиток польських товариств у сучасній Україні; Міхал Калосінський – Внесок України в стабілізацію постсадамівського Іраку.

Sulikowska-Gąska, Aleksandra. *Spory o ikony na Rusi w XV i XVI w.*
Warszawa: WUW, 2007, 324 s.

Праця присвячена специфічному типу ікон, що виникли в Московщині в XV – XVI століттях. У ній досліджено зміни у сакральному мистецтві Русі під впливом культури Візантії і Балкан. Книжка показує різні аспекти культу ікон, зокрема на підставі зображення Трійці простежуються перетворення іконографічного канону в XV – XVI століттях. Книжка заповнює багато «білих плям» на художньо-культурній мапі згаданого простору, а також вказує на «плями» пізніших інтерпретаторів. Дослідження є цінним для науковців і студентів, істориків мистецтва і теологів, які цікавляться даною тематикою, а також етнографів і соціологів.

Szewczenko Taras. Kobziarz. Tłum. Piotr Kupryś.

Lublin: KUL, 2008, 746 s.

Збірка містить перекладені польською мовою вірші і поеми видатного українського романтика Тараса Шевченка (1814-1861). Твори Шевченка були опрацьовані і перекладені люблінським філологом і поетом Петром Купришем (1933-2002). У свідомості українців Тарас Шевченко був і залишається тим, хто втілює у собі українську ідею. І хоча його твори перекладалися польською мовою ще від 1860-го року, однак досі жоден з перекладачів, за винятком Петра Куприша, не проінтерпретував їх належним чином. Саме тому дана збірка польських перекладів Шевченка публікується зараз – 146 років після смерті поета і 5 років після смерті перекладача.

***Trudne Sąsiedztwo. Studia z dziejów stosunków
polsko-rosyjsko-ukraińskich w XVI – XX wieku***

/ red. Andrzej Szczepaniak.

Toruń: Wyd. Adam Marszałek, 2007, 392 s.

Це є четверте видання, присвячене проблематиці стосунків між поляками, українцями і росіянами протягом останніх п'яти століть. Книжка, прикрашена значною кількістю іконографій, є збірником студій авторів з різних дослідницьких центрів, які вивчають Схід в його культурних проявах (мистецтво, література, преса, релігія, історія ідей), а також у політичних, військових і політологічних аспектах. Дана праця показує різноманітність інтересів, конфлікти ідей і функціонування стереотипів про важке геополітичне сусідство в Центрально-Східній Європі, а також переглядає певні спільні проблеми країн цього регіону.

У книжці містяться статті: Адама Шиманського – Портрети правителів Сходу; Домініка Кустоса і Януша Доробіша – Невдалиий епілог участі Андрія Шолдрського в московському поході королевича Владислава в 1617-1618 рр.; Марії Ровінська-Щепаняк – Промова Якуба Собеського на честь померлого Бартоломея Новодворського –

товариша у московському поході 1617-1618 рр.; Магдалени Уйми – Магнатська садиба і стиль життя магнатів на прикладі резиденції родини Собеських в другій половині XVII століття; Адама Шиманського – Подорож Фредрика Бернарда Вернера через Польщу; Томаша Цісельського – Російська агресія стосовно Польщі у 1733-1735 роках. Борьба в Україні, Поділлі і Волині; Ігоря Кривошеї – Шляхта Гетьманщини під час листопадового повстання; Марека Білокура – Росія і польсько-російські стосунки в політичній думці Йоахима Бартошевича; Агнешки Кідзінської – Проросійська політична діяльність Зигмунда Великопольського (1863-1919 рр.) в часи Першої Світової війни; Барбари Клімчик – Образ історії Польщі у львівській колекції малярства Національного музею у Вроцлаві; Олександра Возного – Інструкція про евакуацію родин військових з Росії на терени Британської імперії; Малгожати Швідер – Українська дорога до Європи.

Tucholska, Krystyna; Kostuch, Bożena. *Huculszczyna. Ceramika pokucka w kolekcji Muzeum Narodowego w Krakowie.*
Kraków: Muzeum Narodowe, 2008, 246 s.

Національний музей в Кракові зібрав у своїх колекціях близько 600 керамічних об'єктів з колишніх східних кресів. Багато з них простої форми, з досить бідною кольоровою гамою, адже їхнє призначенні було суто ужитковим. Конкуренція промислових товарів спочатку спонукала виробників до більш вишуканого оздоблення своєї продукції, однак із плином часу матеріальна ситуація в гончарстві погіршувалася, а кількість гончарень постійно зменшувалась. Багато верстатів, аби протриматися у важких умовах, мусило перейти на виготовлення дешевих кахлів. На тлі цих безіменних гончарень, що тудилися в маленьких містечках, гончарні вироби із Покуття і Гуцульщини завжди яскраво вирізнялися. Їхня ошатність досягалася завдяки поєднанню яскравих, живих і контрастних фарб, а також різноманітних декоративних мотивів... (фрагмент вступу).

Ukraina w stosunkach międzynarodowych

/ red. Marek Pietraś, Tomasz Kraußniak.

Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej,
2007, 424 s.

Постання незалежної України є одним з найважливіших наслідків розпаду Радянського Союзу. Предметом аналізу даної книжки є взаємодія між Україною після проголошення незалежності і міжнародним товариством в умовах зміни геополітичних обставин у Європі.

Статті: Якуб Ольховський – Культурно-цивілізаційна ідентичність України; Томаш Олеж – Релігія в Україні; Наталя Горська – Російська меншина в Україні; Ліана Гурська – Політична система України; Ярополк Тимків – Концепція закордонної політики і безпеки України; Кшиштоф Іванчук – Геополітичне положення України; Томаш Капусняк – Економічна позиція України; Іренеуш Топольський – Військове становище України; Марцін Ожеховський – Відносини України з Російською Федерацією; Беата Сурмач – Відносини України з Польщею; Войцех Яновський – Відносини України з Молдовою; Юрій Марушак – Відносини України з Німеччиною; Конрад Заштовт – Відносини України з Туреччиною; Марта Мацелюк – Відносини Україна – США; Анджей Думало – Відносини України з Європейським Союзом; Марек Петраш – Відносини України з Північно-Атлантичним Альянсом; Максим Ференц – Відносини України з Радою Європи і з Організацією Безпеки і Співробітництва в Європі; Марта Селінджер – Україна: Союз Незалежних Держав, ГУАМ і Єдиний Економічний Простір; Катажина Маженда – Відносини України з Організацією Об'єднаних Націй.

350-lecie Unii Hadziackiej (1658-2008)

/ red. Teresa Chynczwska-Hennel, Piotr Kroll, Mirosław Nagielski.

Warszawa: DIG, 2008, 719 s.

Невикористаний шанс на перетворення Речі Посполитої у державу «трьох народів», який давала Гадяцька угода, став основною

тематикою презентованої книжки. Її матеріали були обговорені на однойменній конференції.

Статті:

Гадяцька угода як шляхетська утопія (Януш Тазбір); Гадяцький трактат в контексті українського державотворення (Віталій Щербак); Гадяцький Союз (1658): генеза, умови і значення (Андрій Б. Пернал); Чому ідея Гадячу була приречена на поразку? (Януш Качмажик); На шляху до Гадяча 1658: козацький традиціоналізм і гадяцький дискурс (Віктор Брехуненко); Ідея Гадяцької унії як легітимізація правового і матеріального статусу Східної церкви в Речі Посполитій (приклад Львівської єпархії) (Ігор Скочиляс); Постанови гадяцької комісії і конституційні засади Першої Речі Посполитої (Ян Дзегелевський); Гадяцька унія в шляхетській думці (Маріуш Роберт Дроздовський); Гадяцька унія – ідея і мрія (Мацей Франц); Православне питання в гадяцьких положеннях і конституції (Антоні Миронович); Проблематика віровизнання в Гадяцькій угоді (Томаш Кемпа); *L'Unione e gli Uniti come oggetto e non come soggetto* (Viviana Nosilia); Релігійна політика Івана Виговського. Додаток до дій? Практична реалізація гадяцьких постанов (Анжей Гіл); Гадяцькі постанови у світлі католицько-унійно-православної релігійної полеміки XVI–XVII століття (Ян Страдомський); Нунцій єдиної місії. Пьотр Відоні – нунцій в Речі Посполитій 1652-1660 (Катажина Вішовата-Валчак); Київські професори за лаштунками Гадяцької угоди (про спробу перетворення Могилянської колегії на університет) (Наталя Яковенко); Гадяцький договір 1658 року у висвітленні українських літописців (о. Юрій Мицик, Інна Тарасенко); Штрихи до портрету ректорів Києво-Могилянського колегіуму: Лазаря Барановича та Інокентія Гізеля (Лариса Довга); Студенти Київського колегіуму 1630-1650-х років (Оксана Задорожна); Ідея козацької держави в канцелярській літературі (Катажина Лоссон); Рецепція польських ренесансних концепцій походження Русі як фактор формування етнокультурної ідентичності східнослов'янських просвічених еліт у другій половині XVII століття (Дмитрій Карнаухов); Дії дивізії коронного обозного Анжея Потоцького в Україні в 1659 році (Марек Вагнер); Відгомін гетьманування Івана Виговського (1657-1659 рр.) на Слобідській Україні (Володимир Маслійчук); Військо Донське

і Запорозька Січ: характер взаємовідносин у першій половині XVII століття (Ніколай А. Мінніков); Унія Гадяцька і падіння Івана Виговського у вересні 1659 року (Пьотр Кролл); Татарський набіг у вересні-жовтні 1629 року. (Пшемислав Гаврон); Українські бунти і військо Великого Князівства Литовського (1649-1657 рр.). З історії обігу інформації в середині XVII століття (Ришард Сковрон); Одна дипломатична ілюзія: доля союзу Трансільванського князівства і Запорізького війська (1657-1658 рр.) (Гебей Сандор); Кримське ханство і козацтво в останній чверті XVII - початку XVIII століття: стосунки в контексті міжнародної політики (на прикладі донських і запорізьких козаків) (Дмитрій В. Сень); Нові архівні матеріали і спірні питання Гадяцького договору (Тетяна Г. Таірова-Яковлева); Гадяцькі папери Станіслава Казимира Беневського в справі «Kozackie» Коронного Варшавського архіву. Додаток до історії дипломатії Речі Посполитої в XVII столітті (Міхал Кулецький); Смерть Івана Виговського в 1664 році (Веслав Маєвський); Перехід православної еліти з Речі Посполитої до Росії в другій половині XVII – на початку XVIII століття (Мажанна Кучинська); Чи був 1701 рік рубіжним для Могилянської академії у прийнятті київських професорів XVIII століття? (Максим Яременко); Спогади про втрачений рай. Концепція Гадяцької угоди у мнимій конституції Барановського 1696 року (Карол Лопатецький); Гадяцька унія та локальний інтерес (королівські надання кременчужанам 1659 року) (Дмитро Вирський); Польська історіографія про Гадяцьку угоду (Конрад Бобятинський); Гадяцька унія 1658 року у білоруській історіографії (Генадзь Сагановіч); Додаток до української історіографії про Гадяцьку угоду (Єва Рибалт); Гадяцька унія в українській художній літературі (Валентина Соболь); Історія нащадків Криштофа Перетятковича в Росії (Єлена Андреева).

Wójtowicz-Huber, Bernadetta. *Ojcowie narodu.*

Duchowieństwo greckokatolickie w ruchu narodowym

Rusinów galicyjskich (1867-1918). Warszawa: UW, 2008, 326 s.

У книжці висвітлюється проблема ролі церкви, віросповідання і релігії в процесі націоналізації, а також міститься багато незнаних

досі архівних джерел. Авторка вбачає в Греко-Католицькій церкві модель, яка уможливає місце релігії в процесі формування сучасного суспільства, тобто взірць, який символізує секуляризацію народу і націоналізацію релігії. Цей процес посідає дуже важливе місце у сучасному європейському суспільстві. Дослідниця порушує питання внутрішнього зв'язку народного руху із віросповіданням, а також роль церкви в процесах інклюзії і ексклюзії. Ці поняття авторка вміщує в контекст модернізаційної еволюції значення релігії для мас, а також аналізує роль віросповідання як одного із чинників визначення національної ідентичності. Історик формулює два способи інтерпретації даної теми: по-перше, через аналіз значення політичних концепцій русофілів і українофілів для процесу націоналізації, а, по-друге, через дослідження ролі церкви у суспільних змінах ХІХ століття, звертаючи увагу на її заангажованість у світські дебати про віросповідання.

Wróblewski, Piotr. *Mobilizacja i konflikt. Miejsca święte mniejszości narodowych w Polsce*.
Warszawa: "Semper", 2008, 426 s.

Річ Посполита віками була державою, населення якої належало до різних релігійних і етнічних спільнот. У відродженій у 1918 році Польщі проживало декілька великих національних груп. З 32 мільйонів мешканців поляки становили 20,6 мільйона людей. До національних меншин в межах Польської держави передовсім належали:

- українці – 5145 тисяч, 16% населення;
- євреї – 3133 тисячі, 10%;
- білоруси – 1966 тисяч, 6%;
- німці – 744 тисячі, 2%.

Єжи Томашівський зазначає, що чисельність національних меншин, що проживали на території Польщі, була високою навіть для Центральної Європи. Унаслідок Другої Світової війни національна структура Польщі значно змінилася. Польська держава отримала нові кордони, а Центрально-Східна Європа стала територією повоєнних

міграцій. Офіційна пропаганда створила міф п'ястівської Польщі, а у 1948 році була сформована теза про націоналістичний ухил в партії. У жовтні 1956 року політик, щодо якого було висунуте це звинувачення, повернувся до влади і наголосив на «праві кожного народу на суверенне управління в незалежній країні». Дві декади потому виразним прикладом експонування національних елементів в політиці стала «морально-політична єдність польського народу».

Дослідник показує еволюцію національної ідеології в Польщі, вказуючи на різні версії національного комунізму. Окрім пропагандистських концепцій про переваги одного національного народу, моноцентричний суспільний устрій обмежував можливості маніфестувати якусь іншу, непольську ідентичність. Суспільно-культурні товариства національних меншин, що контролювалися Міністерством внутрішніх справ, виконували радше функції «вентилів безпеки». Утім, на початку вісімдесятих років можна помітити етнічне відродження національних меншин, що досягло кульмінації у 1989 році.

Życie gospodarcze Rzeczypospolitej w XVI-XVIII wieku

// Między Zachodem a Wschodem. / red. Wijaczka Jacek, T. 4.

Toruń: Adam Marszałek, 2007, 150 s.

Статті:

Петро Гужовський, Економічна ситуація польських селян у XV-XVI століттях на європейському тлі; Малгожата Колач, Селянські повинності на Хелмській землі у XV-XVI століттях; Яцек Віячка, Місія єпископа Юліуша фон Пфлуг до Польщі в 1541 році. Додаток до комерційної політики в Польщі у XVI столітті; Ігор Конколевський, Господарське питання і шляхетська ксенофобія в Речі Посполитій на тлі пропагандистської літератури першого безкоролів'я; Зджіслав Нога, Фінансова економіка Кракова у XVI столітті; Збігнев Анусік, Земська власність у Київському воєводстві на основі податкового реєстру 1628 року; Мирослав Нагельський, Джерела, що стосуються військових руйнувань в другій половині XVII століття в світі

демографічного регресу в Речі Посполитій після «потопу»; Едмунд Кізік, Комерційні поради в німецько-польських мовних підручниках другої половини XVII-XVIII століттях; Єжи Дигдала, Основні фінансові і економічні проблеми Речі Посполитої на зламі епохи Сасів і Станіславовських в оцінці сасько-польського канцелярія Яна Бенжаміна Стайнгаузера; Ірена Кітурка, Західноєвропейський досвід в модернізації землеробства Великого Князівства Литовського в другій половині XVIII століття. Ідеї і реалізація; Анджей Каменський, Польсько-пруська цінова війна в 1764-1766 роках; Петро Ольшевський, Магнат і його кар'єра. Нарис публічної і господарської діяльності Яцка Малаховського в 1756-1786 роках.